

Ivana Šošková

Problematika sobášov maloletých pri tvorbe spoločného návrhu pre kodifikáciu rodinného práva v Československu a Poľsku v rokoch 1948-1949

Studia Prawnoustrojowe nr 20, 89-101

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ivana Šošková

Katedra teórie a dejín štátu a práva

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Problematika sobášov maloletých pri tvorbe spoločného návrhu pre kodifikáciu rodinného práva v československu a poľsku v rokoch 1948–1949*

Úvod

Československo a Poľsko prešli po roku 1945 výraznými štrukturálnymi zmenami v štátom, politickom, spoločenskom, hospodárskom i právnom zriadení. Poľsko okamžite od roku 1945 pristúpilo k všeobecnej obnove, najmä obnove právneho poriadku. V oblasti rodinného práva sa táto obnova prejavila jednak v modernizácii a reforme rodinného práva, kde vedúcu myšlienku reformy udával už nový ideologický kurz v štátom zriadení a v štátnej politike¹, a tiež v unifikácii práva nevyhnutnej z hľadiska územných zmien po skončení druhej svetovej vojny, i problémov, ktoré nevyriešila ani dvadsaťročná predvojnová unifikácia². V Československu bola príprava nového rodinného práva súčasťou markantných zmien právneho poriadku, naštartovaných tzv. právnickou dvojročnicou, vyhlásenou v roku 1948. Bol to jasný dôsledok prevratných zmien, ku ktorým došlo v hospodárskom aj politickom zriadení československého štátu najmä po „februárovej revolúcii“. Ústava z 9 mája 1948 určila hlavné zásady nového spoločenského štátneho poriadku a sformulovala hospodárske a poli-

---

* Príspevok je výsledkom riešenia grantovej úlohy KEGA č. 003-4/2012 s názvom *Formácia podnikateľských schopností študentov spojená s reformnou optimalizáciou vyučby dejín štátu, prameňov práva a právnych inštitútorov*.

¹ Š. Luby, *Poľské a maďarské rodinné právo*, „Iuridica Slovaca“ 1949, t. II, s. 56.

² Bližšie k tejto problematike pozri napr. M. Laclavíková, *Snahy o kodifikáciu a unifikáciu súkromného (občianskeho) práva v Československu a Poľsku (1918–1938)*, [v:] B. Stoczewska (red.), *Polska i społeczeństwo w XXI wieku: Państwo i prawo w XXI wieku – szanse i zagrożenia*, Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków 2004, s. 109–160. Tiež T. Gábriš, *Teoretické a metodologické východiská unifikácie práva v I. ČSR*, [v:] Monseho olomoucké právnické dny: sborník príspěvků z konference, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Olomouc 2006, s. 232–252; T. Gábriš, *Unifikáčne snahy v prvej ČSR a medzivojnovej Európe*, „Právnohistorické studie“ 2007, roč. 39, s. 193–207.

tické základy štátneho zriadenia i zásady demokratických reform vo všetkých odboroch štátneho, politického i kultúrneho života. Ľudová demokracia, na ktorú nastúpili oba štáty na postupnej ceste k socializmu, znamenala prirodzene tak v Poľsku ako aj v Československu zmenu pomeru ľudovodemokratického štátu k rodine a jej miestu v spoločenskom poriadku, ktorý sa mal nanovo „prebudovať“, zmeny nastali i v samotných osobných vzťahoch ľudí.

Poľské rodinné právo pred prijatím Kodeksu rodziného 1950

Poľské občianske právo sa od roku 1945 unifikovalo pomocou dielčích zákonov resp. dekrétov. Tento zvolený postup celé zjednocovanie efektívne urýchli. Rodinné právo v Poľsku sa unifikovalo v týchto celkoch³:

1. osobné manželské právo – bolo unifikované dekrétom o osobnom manželskom práve z 25 septembra 1945 (Dz.U. nr 48, poz. 270)⁴ a vykonávacím⁵ dekréтом z toho istého dňa (Dz.U. nr 48, poz. 271);
2. majetkové manželské právo – dekrétom o majetkovom manželskom práve z 29 mája 1946 (Dz.U. nr 31, poz. 196) a vykonávacím dekrétom z toho istého dňa (Dz.U. nr 31, poz. 197);
3. právo rodinných pomerov pokrvenských a osvojenských – dekrétom o rodinnom práve z 22 januára 1946 (Dz.U. nr 6, poz. 52) a vykonávacím dekrétom z toho istého dňa (Dz.U. nr 6, poz. 53);
4. poručenské a opatrovnícke právo – dekrétom o poručenskom práve z 14 mája 1946 (Dz.U. nr 20, poz. 135) a vykonávacím dekrétom z toho istého dňa (Dz.U. nr 20, poz. 136); sem patril aj dekrét o poručenskom konaní z 21 mája 1946 (Dz.U. nr 22, poz. 140).

Uvedené normy teda tvorili jednotné poľské rodinné právo, platné po roku 1945 na celom území štátu. Následne Poľsko prikročilo k príprave reformy rodinného práva. Plánovalo rodinné právo zakomponovať do jednotného občianskeho zákonníka, konkrétnie malo byť upravené v jeho II. knihe. Napokon nové rodinné právo našlo svoje legislatívne vyjadrenie v samostatnom kódexe rodinného práva – Kodeks rodzinny (Dz.U. nr 34, poz. 308) zo dňa 27 júna 1950, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. októbra 1950. Ku dňu účinnosti rodinného kódexu strácali platnosť všetky dovtedajšie predpisy týkajúce sa rodinného práva (uvedené vyššie).

³ Š. Luby, *Poľské a maďarské rodinné právo...*, s. 58.

⁴ Skratka v tvare: Dz.U. nr XX poz. YY zjednodušene podané označuje zbierku zákonov (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej), číslo (tematicky usporiadanej) skupiny zákonov a napokon číslo konkrétneho zákona, z ktorého táto pozostáva. Pozn. autorky.

⁵ Luby uvádzá pojem „uvodzovací“ dekrét. Pozri Š. Luby, *Poľské a maďarské rodinné právo...*, s. 58.

Rodinné právo v Československu do prijatia Zákona o rodinnom práve 1949

Rodinné právo platné v Československu v prvej polovici 20. storočia bolo výrazne postihnuté právnym dualizmom. Na územiach patriacich pred vznikom samostatnej ČSR v roku 1918 do rakúskej časti monarchie – v Čechách a na Morave – tvorilo rodinné právo súčasť práva občianskeho. Základný rámec právnej úpravy rodinného práva tu tvoril recipovaný kódex občianskeho práva – Všeobecný občiansky zákonník (ABGB) ešte z roku 1811⁶. Základnú zákonnú úpravu rodinného práva na Slovensku predstavoval pôvodom uhorský zák. čl. XXXI/1894 o práve manželskom (tzv. manželský zákon), ktorý bol do československého právneho poriadku taktiež prevzatý recepciou v roku 1918 a platil na území Slovenska ako základný pilier rodinného práva v takmer nezmenenej podobe i po skončení druhej svetovej vojny. Rodinné a manželské právo v medzivojnej prvej Československej republike neprešlo komplexnou premenou či reformou, ktorá by kodifikovala a zároveň unifikovala nové rodinné právo v spoľočnom štáte. Určité zmeny v oblasti rodinného práva nastali iba prostredníctvom partiálnych zákonov, ako boli tzv. manželská novela z. č. 320/1919 Sb. z. a n. (v českých krajinách známejšia skôr ako „rozlukový zákon“), ďalej z. č. 256/1921 Sb. z. a n. o ochrane detí v cudzej starostlivosti a detí nemanželských; z. č. 25/1928 Sb. z. a n. o osvojení a napokon z. č. 4/1931 Sb. z. a n. na ochranu osôb oprávnených požadovať výživu, výchovu alebo zaopatrenie (tzv. alimentačný zákon). V oblasti rodinného práva tak došlo k čiastočne úspešnej unifikácii⁷.

Manželské a rodinné právo stále platné v Československu i po skončení druhej svetovej vojny pochádzalo ešte z obdobia, ktoré bolo v duchu novej ideológie kritizované pre uprednostňovanie súkromnovlastníckych vzťahov, triednu nerovnosť⁸ i nerovnosť pohlaví. Toto právo akoby fixovalo rodinné vzťahy, v ktorých sa odražali vplyvy už prežitých či prekonaných predstáv a rodinoprávnych inštitútorov. Boli to normy, ktoré už novodobým pomerom nevyhovovali. Domnievam sa, že ani práce na reforme rodinného resp. občianskeho práva za prvej republiky, pokiaľ by nejakú novelizáciu priniesli (a ako vieme, nepriniesli), by už v danej situácii nemali svoj efekt. Všeobecne sa uznávala potreba nahradiť tieto prežité zákony novými normami, ktoré by zodpovedali prenikavým zmenám v hospodárskom i politickom zriadení ľudovo demokra-

⁶ Samozrejme aj táto kodifikačná norma prešla viacerými zmenami, pre oblasť rodinného práva mali najväčší význam novely vydané cisárskymi patentami z rokov 1914 a 1916. Blížšie pozri: R. Veselá a kol., *Rodina a rodinné právo – história, súčasnosť a perspektivy*, II. Vydání, Praha 2005, 283 s.

⁷ M. Ferancová, *Unifikáčné a kodifikačné snahy v oblasti súkromného (občianskeho) práva v ČSR (1918–1938)*, „Acta Universitatis Tyrnaviensis Iuridica I“ Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Trnava 2003, s. 179.

⁸ Ku problematike triednej nerovnosti pozri napríklad: R. Jáger, *Nedemokratické kroky vedúce ku vzniku autonómie Slovenskej krajiny v rámci Česko-Slovenskej republiky*, [v:] *Diktatúry v dejinách Európy*, Uzhgorod 2006, s. 102–109; idem, *About correctness and justice of the representatives of the czechoslovakian public authority in 1938–1939*, „Socioekonomicke a humanitní studie“ (vedecký časopis) č. 1, vol. 2, Bankovní institut vysoká škola, a.s., Praha 2012, s. 26–30.

tického štátu⁹. V duchu marxistickej právovedy, ktorá sa stala ideologickým základom budovania nového štátu a práva, štát smerujúci k „prekonaniu antagonistických tried a odstráneniu vykorisťovania človeka človekom“ nemohol opomenúť oblasť pomerov týkajúcich sa manželstva a rodiny¹⁰. „Je nasnadé, že bez očištění rodinných vztahů od všech těchto nepříznivých vlivů, bez uzákonění zásad, na nichž lze budovat nový řád pro mnoho milionů lidí, nebylo by možno jít k socialismu“¹¹.

Základné zásady týkajúce sa i práva rodinného priniesla Ústava 9. mája z 1948 r.¹² Dôsledná rovnosť pred zákonom, rovnosť postavenia mužov a žien či už v rodine alebo spoločnosti, ochrana manželstva, materstva a rodiny, rovnaké postavenie manželských a nemanželských detí – toto boli nové ústavné zásady, v zmysle ktorých bolo potrebné vyklaňať existujúce rodinoprávne normy, aby sa nedostali do rozporu s najvyšším a základným zákonom štátu. V platnosti tak v zmysle Ústavy 9. mája ostávali len tie normy, ktoré neodporovali jej ustanoveniam a zásadám ľudovo demokratického zriaďenia, resp. ktoré neupravovali veci odchylné od tejto ústavy (§ 170 ods. 3 Ústavy 9. mája, *a contrario*). Na súdy tak bola položená neľahká úloha uplatňovať staré právo v nových podmienkach. Tento stav však bol považovaný len za nevyhnutne prechodný. V snahe o unifikáciu a kodifikáciu práva sa vyhlásením právnickej dvojročnice zahájili intenzívne práce i na príprave nového československého rodinného práva.

Pre prebudovanie základných častí právneho poriadku ľudovodemokratickej ČSR, ktoré sa malo uskutočniť behom krátkeho dvojročného obdobia, bol na Ministerstve spravodlivosti vytvorený Odbor pre urýchlenú kodifikáciu práva. V rámci neho potom boli zriadené zvláštne kodifikačné komisie, ako viacčlenné kolektívy, kde okrem právnikov mali svoje podstatné zastúpenie i neprávniči, najmä zástupcovia cestonárodných organizácií, robotníci priamo z podnikov, verejní funkcionári, poslanci a podobne. Tieto komisie vykonávali čiastkové pracovné úlohy spoločne s príslušnými odbornými oddeleniami kodifikačného odboru ministerstva, prípadne vytvárali ďalšie subkomisie, ktoré za prizvania ďalších expertov danú látku podrobne a dialekтиckou metódou spracovávali¹³. Na študijných oddeleniach sa za pomocí externých prekladateľov zabezpečovali odborné preklady právnickej literatúry, učebníc či zákonov, prevažne z prác sovietskych autorov a autorov z krajín ľudovej demokracie. Kodifikačná komisia občianskoprávna vytvorila spolu 10 subkomisií a ich elaboráty boli spoločne podkladom pre konečnú redakciu kodifikačných osnov.

Práce na novom rodinnom práve sa sústredili v Subkomisii pre právo rodinné, vytvorennej pri Kodifikačnej komisii občiansko-právnej. V tejto subkomisii pracovali

⁹ A. Neuman, *Nový právní řád v lidové demokracii*, II. doplněné a upravené vydání, Orbis, Praha 1952, s. 85.

¹⁰ J. Blažek, *Ideové základy nového rodinného práva*, „Právník“ 1950, s. 8.

¹¹ Ibidem.

¹² Bližšie k tejto problematike pozri napríklad: M. Skaloš, *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945–1989*, PrF UMB, Banská Bystrica 2011, s. 168–173.

¹³ A. Neuman, op. cit., s. 86.

vedľa právnikov aj zástupcovia masových a záujmových organizácií, ako boli Revolučné odborové hnutie, Jednotný svaz českých zemědělců, Československý zväz žien (predtým Rada žien), Československý zväz mládeže, zástupcovia z radov robotníkov a robotníčok a zástupcovia ľudu¹⁴. Tým bol návrh zákona považovaný za skutočne „ľudový“ výtvar. Úlohou jeho tvorcov bolo vychádzat zo starostlivého rozboru súčasného života tak, aby zákon zodpovedal nielen hospodárskym a spoločenským pomerom tohto vývojového obdobia cesty k socializmu, ale „aby na rozdiel od právnych predpisov doby kapitalistickej, ktoré mali charakter noriem konzervačných, bol hnacou silou tisilia o dosiahnutie socializmu“¹⁵.

Skúsenosti ZSSR neslúžili len ako vzor pre priebeh a organizáciu legislatívnych prác na novom právnom poriadku. Sovietske právo spolu s právom ostatných najmä slovanských ľudovodemokratických štátov boli východiskom tiež pre obsahovú stránku novovznikajúcich noriem. Aby sa negovalo minulostné vnímanie rodinných vzťahov ako vzťahov založených na majetkovoprávnom podklade, bola podľa vzoru ZSSR úprava rodinných vzťahov vyčlenená do osobitného zákona¹⁶. Okrem toho, že sa rodinné právo prijatím nového kódexu vyčlenilo z občianskeho práva a stalo sa samostatným odvetvím práva¹⁷, bolo zvláštnosťou nového československého zákona o rodinnom práve aj to, že bol vypracovaný ako spoločný návrh s Poľskom¹⁸ v zime a na jar 1949 r. (prelom 1948/1949). Na základe zmluvy o pravnej pomoci s Poľskom bola zriadená zmiešaná československo-poľská komisia, ktorej úlohou bola spoločná právna úprava pomerov, ktoré sa vyskytovali v ľudových demokraciach na ich prechode od kapitalizmu k socializmu¹⁹. Československý zákon o rodinnom práve sa tak až na niekoľko odchýlok zhodoval s poľským zákonom o rodinnom práve (Kodeksom rodzinnym), účinným v Poľsku od 1. októbra 1950, ktorým sa ro-

¹⁴ Z. Patschová, *Ideové zásady nového čs. rodinného práva. Článek pro Biuletin Čechoslovackého prava*, Zdroj: Archiv ústavu dějin ÚV KSČ, fond č. 29, Právnická komise ÚV KSČ 1945–1955, IX. Ministerstvo spravedlnosti, Studijní materiály Studijního oddelení odboru pro urychlenou kodifikaci práva – Studijní materiály k otázkám rodinného a manželského práva, arch. j. 265, list č. 5.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ „A dnes v Sovietskom zväze platný Kódex zákonov o manželstve, rodine a opatrovnictve prijatý na 3. schôdzi XII. Zasadania Ústredného všeruského výkonného výboru z 19. februára 1926 bol všetkým ľudovým demokraciám vzorom k usporiadaniu manželských a rodinných pomerov v období ich cesty k socializmu“ – Z. Patschová, *Rodinné právo. Podmínky vzniku a charakteristika nového zákona o právu rodinném*, Zdroj: Státní ústřední archiv v Praze, Archiv ÚV KSČ, fond č. 29: Právnická komise ÚV KSČ (1945–1955), archivní jednotka č. 265: Studijní materiály k rodinnému a manželskému právu, list č. 11.

¹⁷ „[...] netvorí již súčasť práva občanského, jak je tomu v kapitalistických štátoch, kde právni úprava rodinných vzťahov se řídí soukromovlastnickými zájmy buržoasie, nýbrž tvorí zvláštní oblasť, v níž je zdôraznená nová funkcia rodinných vzťahov, oproštenej od majetkovoprávnych zájmů a sloužících výstavbe socialistické spoločnosti“ – Z. Patschová, *Ideové zásady nového čs. rodinného práva...*, list č. 5.

¹⁸ „Úprava nových manželských a rodinných pomērov v Československu i v Poľsku vypracovala totiž své doby československo-poľská Stála právnická komise ve formě shodného návrhu. Tento návrh sloužil za podklad ke kodifikaci rodinného práva u nás i v Poľsku“ – K. Pertzelka, *O rozvodu manželství, „Právnik“ 1950, s. 20.*

¹⁹ Z. Patschová, *Ideové zásady nového čs. rodinného práva...*, list č. 7.

vnako ako v Československu rodinné právo vyčlenilo ako samostatne stojace odvetvie súkromného práva²⁰.

Nový československý zákon č. 265/1949 Sb. o rodinnom práve (ďalej len ZoRP) bol priyatý Národným zhromaždením ČSR na jeho 37. schôdzi dňa 7 decembra 1949. Bol prvým zákonom vypracovaným ministerstvom spravodlivosti v rámci právnickej dvojročnice²¹, bol jej prvým reálnym kodifikačným výsledkom. Nadobudol účinnosť dňa 1 januára 1950. Ako všetky ľudovodemokratické normy upravujúce rodinné právo spočíval na základných zásadách monogamného manželstva, obligatórneho občianskeho sobáša, dôslednej pravnej rovnosti muža a ženy voči sebe ako manželov, i voči deťom ako rodičov (rodičovská moc nahradila dovtedajšiu moc otcovskú) a napokon na zásade rovnosti manželských a nemanželských detí.

Dosiahnutie veku ako podmienka uzatvorenia platného manželstva

Spoločensky akceptovaná veková hranica pre vstup do manželstva sa historicky vyvíjala rôzne. Jej zásadným dôvodom v tom-ktorom vývojovom období bolo pre-svedčenie o dosiahnutí pre manželstvo adekvátnej fyzickej a duševnej vyzretosti jedinca. Dosiahnutie fyzickej zdatnosti sa spravidla spájalo s pojmom dospelosť, duševná zrelosť sa však spájala až s dosiahnutím plnoletosti (do prijatia ZoRP sa často v pravnej vede používal tiež pojem „zletilosť“²²), kedy sa osoba stávala svojprávou.

V Československu do prijatia ZoRP platila vzhladom na pretrvávajúci právny dualizmus dvojaká právna úprava vekovej hranice potrebnej pre spôsobilosť uzavrieť manželstvo. V českých krajinách v zmysle § 48 (v spojení s § 21) Všeobecného

²⁰ „Tato skutečnosť je tedy ďalším dokladom toho, k jak úzké bratrské spolupráci dospívají státy lidové demokracie i pri tvorbě nového právního ťadu, pŕičemž jejich suverenita a svrchovanosť záustavá plně zachována. Je tedy i tato skutečnosť nejlepším svědectvím, že jen ve svazku lidových demokracií, vedených velkým Sovětským svazem, lze uskutečnit ty nejužší formy spolupráce v takové mře, jaká je absolutně nemyslitelná u států kapitalistických“ – ibidem. Na týchto tvrdeniach možno okrem iného vidieť silné antikapitalistické zmýšľanie autorky a jej hlboke presvedčenie o správnom smerovaní k socializmu pod vedením Sovietskeho zväzu.

²¹ Zpráva výboru ústavně-právního k vládnímu návrhu zákona (tisk 378) o právu rodinném (tisk 382). Digitální knihovna. Národní shromáždění republiky Československé 1948–1954 – stenoprotokoly. 37. schůze (obsah, pořad, přílohy). Středa 7. prosince 1949. Dostupné na internete: <<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/037schuz/s037001.htm>> [cit. 1.07.2012].

²² V českej dobovej literatúre je to samozrejmej plnohodnotný výraz pre označenie osoby, ktorá nedosiahla plnoletosť. Tento zastaraný pojem „zletlosť resp. nezletlosť“ a z nich potom odvodený „zletilec resp. nezletilec“ sa však objavovali aj v slovenskej literatúre, ako napr. V. Fajnor, A. Záturecký, *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, III. vydanie pôvodného diela, Heuréka, Šamorín 1998, s. 45 a nasl. Obdobne pozri komentár autorov Fajnor – Záturecký k Právu slovenskému v diele F. Rouček, J. Sedláček, *Komentár k čsl. obecnímu zákoníku občanskému*, I. díl., Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, Praha 1935, s. 392 a nasl. Tieto pojmy sa objavovali aj v slovenských prekladoch dobovej legislatívy – pozri napr. *Priamučná sbierka justičných zákonov platných na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, Zostavil advokát dr. Jozef Singer, Bratislava 1933.

občianskeho zákonníka absolútnej nespôsobilosti uzatvoriť manželstvo mali osoby nedospelé, t.j. také, ktoré ešte nedosiahli vek 14 rokov. V práve platnom na Slovensku podľa § 127 manželského zákona (pôvodom uhorský zák. článok XXXI/1894) bola táto hranica ešte nižšia – vstupovať do manželstva absolútne nemohli osoby mladšie ako 12 rokov. Podľa § 7 manželského zákona manželskoprávna dospelosť sa dosahovala u mužov vo veku 18 rokov, u žien vo veku 16 rokov.

Veková hranica pre plnoletosť, relevantnú pre konanie s právnymi následkami bola na celom území Československa upravená jednotne zákonom č. 447/1919 Sb. z. a n. o znížení veku nezletilosti. V zmysle tohto zákona sa za „nezletilých“, t.j. maloletých považovali osoby, ktoré ešte nedovŕšili 21. rok veku. Tento zákon priniesol výrazný posun z pôvodnej hranice 24 rokov na 21 rokov. Každý jednotlivec mladší ako 21 rokov bol teda právne považovaný za maloletého, to znamená nesvojprávneho a nespôsobilého nakladať so svojim majetkom. „Nezletilec“ podliehal otcovskej moci alebo poručníctvu. Osoby dospelé, avšak „nezletilé“ (do 21 rokov) tak v zásade mohli uzatvárať manželstvo, no len so súhlasom určitých ďalších subjektov, ako boli otec vykonávajúci otcovskú moc, zákonný zástupca, či poručník a súd. Žena sa stávala plnoletou sobášom bez ohľadu na svoj vek a túto plnoletosť si zachovávala aj keď manželstvo zaniklo²³. Pred dosiahnutím 21. roku nadobúdal plnoletosť ten, kto prekročil 18. rok svojho veku a so súhlasom otca vykonávajúceho otcovskú moc a so súhlasom poručenského súdu prevzal do vlastnej správy svoj majetok, alebo si založil vlastnú domácnosť. Osoba 18-ročná mohla nadobudnúť plnoletosť aj na tom základe, že so súhlasom svojho zákonného zástupcu a poručenského súdu začala samostatne prevádzkovať živnosť²⁴. A napokon „nezletilec“, ktorý už dosiahol 18 rokov, mohol byť so svojim súhlasom na základe dekrétu (vo význame povolenia) poručenského súdu vyhlásený za plnoletého, ak bol fyzicky i duševne dostatočne vyspelý na to, aby sám spravoval svoje záležitosti. Tu išlo v zmysle § 5 z.č. 447/1919 Sb. z. a n. o znížení veku nezletilosti o tzv. „preminutie“ či prepáčenie rokov²⁵. Prehlásenie za „zletilého“ malo potom ten istý účinok ako skutočne nadobudnutá plnoletosť.

Podľa československého ZoRP (z. č. 265/1949 Sb. o rodinnom práve) nemohla manželstvo uzatvoriť osoba maloletá (neplnoletá), t.j. osoba mladšia ako 18 rokov²⁶, nakoľko nedostatočný vek nedával záruku jednak pre fyzickú zdatnosť manželov

²³ Š. Luby, *Základy všeobecného súkromného práva*, II. vydanie, Ústav všeobecného súkromného práva Právnickej fakulty Slovenskej univerzity, Bratislava 1947, s. 50.

²⁴ Plnoletosť sa nadobúdala faktickým započatím výkonu živosti – ibidem.

²⁵ Pozri tiež: K. Gerlich, *Rozvod, rozluka, alimenty*, Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, Praha 1934, s. 384.

²⁶ Podľa zákona č. 266/1949 Sb. o dočasných zmenách v niektorých občianskych veciach právnych, ktorý bol prijatý tiekajúc dňa 7 decembra 1949 a rovnako ako Zákon o rodinnom práve nadobúdal účinnosť dňom 1 januára 1950, sa v zmysle jeho § 1, ods. 1 plnoletosť dosahovala dovršením osemnásteho roku. V zmysle § 1 ods. 2 citovaného zákona sa maloletý stával plnoletým aj uzavretím manželstva; plnoletosť nestrácal ani zánikom manželstva, ani keď bolo manželstvo vyhlásené za neplatné (Uvedené ustanovenia boli neskôr po prijatí Občianskeho zákonníka nahradené § 10 Občianskeho zákona č. 141/1950 Sb.). Tým bola definitívne v Československu zmenená hranica dosiahnutia plnoletosti z pôvodných 21 rokov na 18 rokov.

a najmä ich potomstva, a jednako pre hospodárskie zabezpečenie rodiny²⁷. Z tohto zákazu sa ale pripúšťala výnimka. Osobe maloletej, staršej ako 16 rokov mohol zo závažných príčin povoliť uzavretie manželstva opatrovnícky súd²⁸. Je nutné podotknúť, že pod vekovú hranicu 16 rokov neprichádzalo povolenie k sobášu vôbec do úvahy, manželstvo pri takomto nedostatku veku vôbec nemohlo vzniknúť, nebolo manželstvom (non matrimonium), teda ani neplatným manželstvom²⁹. Pri otázke povolenia manželstva osobe staršej ako 16 rokov bolo vecou príslušného súdu, aby posúdil mieru závažnosti príčin, pre ktoré mal povoliť uzavretie manželstva.

Polští skúsenosti pri povoľovaní uzatvárania manželstva neplnoletým osobám

Ohľadne vekovej hranice relevantnej pre uzatváranie manželstva boli do návrhu zákona o rodinnom práve zapracované bohaté skúsenosti z polskej aplikačnej praxe. V podkladoch a materiáloch, na ktorých tvorcovia kódexu rodinného práva „stavali“ osnovu zákona možno nájsť množstvo preložených poľských príspevkov k rodinoprávnej problematike, čo dokladá, že Poliaci mali s povoľovaním manželstiev maloletým mnohé skúsenosti a tie zas boli vhodne nápomocné československej právej vede. Poľská súdna prax vychádzala najmä z čl. 6 § 2 Dekrétu o manželskom práve (Dz.U. nr 48, poz. 270), podľa ktorého „z dôležitých dôvodov môže poručenský úrad dať povolenie k uzavretiu manželstva osobe, ktorá nedovŕšila 18 rok veku“. Predpokladom povolenia museli byť teda dôležité dôvody. Posúdenie, ktoré dôvody a do akej miery boli dôležité bolo samozrejme ponechané v moci príslušného úradu. Objavovali sa však prípady určitých šablónovitých, či takpovediac povrchných spôsobov vybavovania žiadostí o povolenie uzavretia manželstva maloletej osobe. Sudcovia sa často v celom konaní obmedzili iba na výsluch maloletej bez vypočutia plnoletého snúbenca, alebo vydali uznesenie povoľujúce k uzavretiu manželstva len na základe toho, že

²⁷ V zmysle preambuly ZoRP bolo manželstvo vnímané ako dobrovoľné a trvalé životné spoločenstvo muža a ženy, ktoré ako základ rodiny malo slúžiť nielen záujmom všetkých jej členov, ale i prospechu spoločnosti v súlade s jej pokrokovým vývojom. „Mohou proto manželstvú uzavriťti jen ti snoubenci, kteří svou tělesnou, duševní i mravní vyspělostí skýtají záruku, že jejich životné společenství bude trvalé a k prospěchu společnosti. Podle vědeckých poznatků lékařů a vychovatelů jest takováto vyspělost zpravidla spojena s dosažením určitého věku a zákon o právu rodinném stanoví, že manželství nemůže uzavřít osoba nezletilá, to jest mladší osmnácti let...“ – F.A. [iniciály pre redaktora Dr. Felixa Adamczyka – pozn. autorky], *Povoľovať či nepovoľovať sňatky nezletilcům?*, „Soudce z lidu“, 1952, č. 3, s. 58.

²⁸ Pozri § 2 ods. 1 z. č. 266/1949 Sb. o dočasných zmenách v niektorých občianskych veciach právnych, neskôr § 252 z.č. 142/1950 Sb. Občianskeho súdneho poriadku (OSP).

²⁹ Z judikatúry: „Uzávření manželství nezletilcem mladším než 16 let brání předpis zákona, který je v souladu s §10 Ústavy 9. května podložen obecným zájmem celostátního kolektivu zabránit založení manželství účastníkem, u něhož podle právního přesvědčení lidu nejsou dány podmínky pro zajištění zdravé základny rodiny a výchovy dětí“ – Kraj. s. Plzeň 6 Ok 159/51. Obdobně: „Osoba mladší než 16 let nemůže vůbec uzavřít manželství a proto ani soud ji nemůže uzávření manželství povolit“ – Nejv. s. cz 459/52. Znenia judikátov prevzaté z: *Komentár k Zákonom o právu rodinném*, Vydařil Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, Orbis, Praha 1954, s. 56 až 58.

už boli vykonané „značné svadobné prípravy“³⁰. Vynárala sa logická otázka, aký dôvod, akú príčinu možno potom pri žiadosti o povolenie k uzavretiu manželstva považovať za dostatočne dôležitý. Predsa každá situácia bola konkrétna, týkala sa konkrétnych ľudí a mohla prinášať množstvo možných dôvodov s rôznym stupňom dôležitosti v tom-ktorom prípade. Pri hľadaní odpovedí, akým hľadiskom sa mali potom úrady resp. súdy riadiť, poľskí normotvorcovia odporúčali vychádzat z analógie s ustanovením ich dovtedy platného dekrétu o poručenskom práve z 14. mája 1946 (Dz.U. nr 20, poz. 135), konkrétnie čl. 3, ktorý znel: „Poručenský úrad je povinný pri svojej činnosti mať na zreteli prospech osoby podliehajúcej jeho starostlivosti a záujem spoločnosti.“ Nebolo teda možné zostaviť akýsi katalóg dôležitých dôvodov, zhodnotenie dôležitosti dôvodov malo byť vždy v konkrétnej veci záležitosťou poručenského úradu, pričom ak tu bola existencia dôležitých dôvodov a zároveň uzavretie zamýšľaného manželstva zodpovedalo prospechu maloletého a tiež záujmu spoločnosti, nebol dôvod povolenie neudelit. Naopak, nedostatok ktorékoľvek uvedenej zložky vylučoval možnosť povolenie udeliť. Vo svetle takéhoto výkladu potom formulácia čl. 6 § 2 Dekrétu o manželskom práve (Dz.U. nr 48, poz. 270), resp. výraz „úrad môže dať povolenie“ v žiadnom prípade nemal znamenať ľubovoľu! Samozrejme, záujem súdcu mal a musel byť všestranný, aby vyhovel všetkým uvedeným požiadavkám v čo najširšom zmysle. Záujem spoločnosti vyžadoval, aby zamýšľané manželstvo bolo zväzkom trvalým a harmonickým. Táto požiadavka zodpovedala zároveň prospechu samotného maloletého (najčastejšie maloletej). Preto mal súdca zhodnotiť pravdepodobnú trválosť plánovaného zväzku, no mal sa prirodzene zaujímať aj o osoby budúcich manželov – o ich vlastnosti, svetonázor, či dokonca triednu príslušnosť, aby mohol zhodnotiť vplyv prostredia snúbencov na každého z nich, a či vplyv morálny a vplyv sietového názoru nespôsobi v budúcej rodine spoločensky nevitane následky³¹. Za obzvlášť dôležité považovali normotvorcovia zhodnotenie vlastností a postojov k zväzku toho zo snúbencov, ktorý už bol plnoletý. Ak tento nedisponoval vlastnosťami nevyhnutnými pre manželstvo, dokonca aj v tom prípade, že maloletá bola už tehotná, odporúčalo sa, aby súd/úrad odmietol dať povolenie, pretože mimomanželské materstvo by bolo v takom prípade vždy menším zlom, než zlé manželstvo³².

Z poľských skúseností sa ukázalo, že povolenie k uzavretiu manželstva sa v praxi mnohých súdov posudzovalo ako obyčajná formalita, kde výsledkom bolo vopred kladné rozhodnutie. Sudcovia väčšinou nebrali do úvahy vyššie uvedené zákonné predpisy a rozhodovali s určitou prívetivou ľahkomyselnosťou, majúcou svoj základ v obave, aby to najmä maloletej nebolo ľúto, keby jej súd odmietol dať povolenie. Už tu sa

³⁰ Z. Wiszniewski, *Případy svolení k uzavření manželství*, Překlad č. 323, převzato z „Demokratyczny Przegląd Prawniczy“ 1949, č. 10, s. 43–45. Přeložil: Dr. Šedivý, upravil: Dr. Vaněček 17.11.1949. Heslo: Polsko – manželské právo, nesporné řízení. Zdroj: Archiv ústavu dějin ÚV KSČ, fond č. 29, Právnická komise ÚV KSČ 1945–1955, IX. Ministerstvo spravedlnosti, Studijní materiály Studijního oddělení odboru pro urychlenu kodifikaci práva – Studijní materiály k otázkám rodinného a manželského práva, arch. j. 265, list č. 109.

³¹ Ibidem, list. č. 109, druhá strana.

³² Ibidem.

apelovalo na ľudové súdnicstvo, aby si takpovediac osvojilo ten uhol pohľadu, že neraz práve zamietnutie návrhu by bolo prejavom náklonnosti voči maloletej a teda aj skutočne správnym rozhodnutím. Odmietnutie povolenia totiž vôbec neznemožňovalo v budúcnosti uzavrieť manželstvo s tým istým snúbencom. Na druhej strane však pochávalo priestor uzavrieť v budúcnosti manželstvo s niekým iným – a tým by bola odôvodnenosť odmietnutia dodatočne potvrdená, čo spravidla tiež potvrdzovalo, že sudca správne „odhadol“ pôvodne zamýšľané manželstvo ako netrvacie. Už z tohto dôvodu sa odporúčalo, aby sa súdcovia v pochybnostiach skôr vyhli vytvoreniu nezmeniteľnej situácie a aby návrh zamietli.

Tieto skutočnosti sa nakoniec pozitívne premietli nielen do samotných kódexov rodinného práva v Československu i v Poľsku, ale aj do vysvetliviek a komentárov, celkovo do právneho výkladu rodinného práva oboch krajín.

Povoľovanie sobášov maloletým osobám v Československu podľa ZoRP

Žiadosť o povolenie uzavrieť manželstvo neplnoletou osobou bol vecne príslušný riešiť tzv. opatrovnícky súd v nesporovom konaní. Súd bol povinný v danej veci vypočuť rodičov resp. zákonných zástupcov, taktiež samotnú maloletú osobu (v neprítomnosti iných, aby sa presvedčil, či táto má naozaj na základe vlastnej vôle záujem vstúpiť do manželstva), a podľa možnosti mal vypočuť aj druhú osobu, ktorá mala v úmysle s maloletým uzatvoriť manželstvo³³. Celé toto nesporové konanie sa končilo buď vydaním povolenia k manželstvu alebo jeho odopretím. Pokial' by maloletý snúbeneč, starší ako 16 rokov pri uzatváraní manželstva nepredložil právoplatné uznesenie súdu o povolení manželstva, oddávajúci funkcionár nesmel sobášny akt vykonať. Totiž, uzatvorením manželstva vždy osoba maloletá dosahovala plnoletosť, pričom túto už nikdy nestrácali, ani v prípade zániku manželstva pred jej dovršením veku 18 rokov, ani ak by v tomto intervale manželstvo bolo vyhlásené za neplatné! Samotné povolenie súdu ešte neznamenalo, že maloletý automaticky dosiahol plnoletosť – tá sa viazala až na moment vzniku manželstva. Oddávajúci tak musel byť obozretný, aby svojim konaním neprivodil dva negatívne právne dôsledky. Manželstvo maloletej osoby uzatvorené bez povolenia opatrovníckeho súdu bolo neplatné, neplatnosť vyslovil súd priamo z úradnej povinnosti alebo na žiadosť ktoréhokoľvek z manželov (§11 ods. 2 ZoRP). Súd však nesmel vysloviť neplatnosť, ak do jeho rozhodnutia dosiahol pôvodne maloletý manžel vekovú hranicu 18 rokov a taktiež vtedy, ak do jeho rozhodnutia manželka už otehotnela³⁴. Toto boli faktory prinášajúce

³³ Vždy sa tu rozhodovalo o konkrétnom prípade, s konkrétnymi osobami, o čom svedčí aj to, že uznesenie, ktorým sa povoľovalo uzavretie manželstva muselo podľa § 252 OSP obsahovať meno a priezvisko obidvoch osôb, ktoré spolu mienili uzatvoriť manželstvo.

³⁴ Znenie § 11 ods. 3 ZoRP: „K výroku o neplatnosti takéhoto manželstva však nedôjde, ak manžel, ktorý bol v čase uzavretia manželstva maloletý, už dovršil osemnásť rok, alebo ak manželka už otehotnela“. Tu však zo znenia zákona nemožno exaktne vysvodiť, či tehotenstvo manželky vyuľučovalo neplatnosť automaticky i napriek pretrvávajúcemu nedostatku veku u oboch manželov.

konvalidáciu manželstva. Posledná uvedená výnimka zohľadňovala oprávnený záujem spoločnosti na trvaní manželstva, keďže sa očakávalo narodenie v manželstve počiatého dieťaťa.

Problematiku povoľovania či nepovoľovania sobáša maloletým riešili opatrnícke súdy v senátoch zložených zo súdcov z ľudu. Z časopisu „Soudce z ľudu“, ktorý mal prinášať informácie o úvahách či postupoch ľudového súdnictva v záujme jeho zjednocovania v rámci celej ČSR, ako aj z dostupnej dobovej judikatúry možno vidieť, že prípady žiadostí o povolenie sobáša maloletým osobám neboli ojedinele³⁵, vyskytovali sa pomerne často a boli riešené rôzne. Celkovo z právnej praxe možno vybadáť, že v posudzovaní závažnosti príčin boli súdy zajedno tam, kde dôvodom žiadosti o povolenie sobáša bol súkromný hospodársky záujem tretích osôb³⁶ alebo dokonca len hospodársky záujem jedného z manželov³⁷. Takéto príčiny sa všeobecne neuznávali, pretože záujem snúbencov musel byť hodnotený ako spoločensky významný, nie významný len pre jednotlivca. Navyše manželstvo sa na rozdiel od minulosti považovalo za rovnocenný, rovnoprávny zväzok muža a ženy, preto už vonkacom nebolo možné povoliť manželstvo maloletej osobe tam, kde by sa jeho uzavorením sledoval prevažne záujem muža³⁸.

Obzvlášť diskutovaným problémom bolo tehotenstvo maloletej. Názory na to, či tehotenstvo má byť brané ako závažná príčina pre povolenie k uzavretiu manželstva sa rôznili. Zástancovia radikálnych úvah, pokrokovo sa snažiaci zmeniť nazieranie na manželstvo chápane „v zajatí starých zvykov a tradícií ovplyvnených prevažne názormi cirkevnými“³⁹ presadzovali, že ak maloletá otehototie, nemá byť automaticky smerovaná k uzavretiu manželstva. Argumentovali, že ide len o predsudok z doby feudalizmu a kapitalizmu, kedy nemanželské zrodenie vtišlo dieťaťu navždy znamenie menej cennosti⁴⁰. Podľa novej rodinnoprávnej úpravy už nebolo rozdielu medzi manželskými a nemanželskými deťmi, preto v tejto súvislosti skôr pokladali za lepšie

³⁵ Pozri napr.: F.A., *Povolovať či nepovolovať...*, s. 58–59, tiež K. Dojáčková, *Povolování sňatku nezletilým*, „Soudce z ľudu“ 1952, č. 7–8, s. 131.

³⁶ Z judikatúry: „Není závažnou príčinou povolení k sňatku nezletilci, má-li byt takto získána v nezletilci pracovní síla pro hospodárfství rodiču druhého snoubence.“ Kraj. s. B. Bystrica OK 338/51. Tiež: „Nelze tedy za závažnou príčinu považovať okolnost, že nezletilá má uzavřít sňatek proto, aby vedla domácnost svého nastávajícího manžela, resp. domácnost jeho matky proto, že tato pro své zaměstnání nemůže domácnost sama dostatečně obstarávat“ – Kraj. s. Plzeň 6 OK 220/51.

³⁷ Z judikatúry: „Není závažnou príčinou povolení k uzavření manželství okolnost, že snoubence potřebuje, aby mu nezletilá snoubenka vedla domácnost“ – Kraj. s. Praha 31 Ok 202/51. Ďalej tiež: „Manželství se nebuduje na majetkovém podkladě, nýbrž má byt základom rodiny, jež má sloužit zájmům všech členů a prospěchu společnosti, aby rodina byla zdravou základnou rozvoje národa. Proto nemůže být povolen sňatek nezletilej snoubence jen proto, že má možnost provdat se za zámožného muže a že tak bude existenčně zaopatřena“ – Kraj. s. Prešov 4 OK 185/1952.

³⁸ „Pri rozhodovaní o tom je-li tu dôležitý dôvod k povolení uzavrení manželství, nemají význam okolnosti, ktoré mluví pro uzavrení manželství na straně ženicha, tedy okolnosti, ktoré sviedčia o tom, že manželství by bylo pro ženicha výhodné, nýbrž rozhodujúci je to, jsou-li zde závažné príčiny pro uzavrení manželství nezletilé snoubenky“ – Kraj. s. B. Bystrica 1 Ok 282/52. – L.s. (Lidový senát) Poltár 3 No 121/52.

³⁹ F.A.: *Povolovať či nepovolovať...*, s. 58.

⁴⁰ Ibidem.

ponechať matku slobodnú, ako by mala so súhlasom súdu uzavrieť manželstvo, ku ktorému nebola zrelá duševne ani mravne a mnohokrát napriek svojmu tehotenstvu ani fyzicky, a ktoré by sa tak podľa nich nestalo trvalým zväzkom a základom dobre fungujúcej rodiny. Dôraz kládli aj na sudcov z ľudu, aby sa pri každej príležitosti snažili pôsobiť v tomto smere výchovne a napomáhali tak odbúravať zbytky starých zvyklostí a tradícii⁴¹.

Na druhej strane, k tehotenstvu maloletej ako najčastejšiemu dôvodu žiadosti o povolenie k uzavretiu manželstva⁴² sa medzi sudcami z ľudu po skúsenostach v praxi vyprofiloval iný názor – že tehotenstvo bolo jednoznačne nutné považovať za dôležitý dôvod. Argumentovali princípom všeestrannej ochrany rodiny a manželstva, na ktorom stál nový ZoRP. Nastávala tu totiž požiadavka chrániť jednak očakávané dieťa a jednak stále maloletú nastávajúcú matku. Z hľadiska záujmu spoločnosti na riadnej výchove detí tak presadzovali, aby dieťa vyrastalo v prítomnosti oboch rodičov a nebolo zbavované výchovného vplyvu otca. A pokiaľ išlo o záujem maloletej matky dieťaťa, boli toho názoru, že takáto žena by v „ťažkých chvíľach“ mala mat' vo svojom manželovi oporu, tak psychickú ako aj materiálnu. Toto všetko malo byť d'aleko lepšie zaručené v riadnom rodinnom zväzku maloletej s otcom dieťaťa, ako bez neho⁴³. Samozrejme, posúdenie každého konkrétneho prípadu bolo vždy v rukách súdcov a vyžadovalo obrovskú zodpovednosť. Úlohou ľudových súdcov bolo, aby prípady povolovania uzavretia manželstva neposudzovali iba ako formalitu, ich zodpovednosť spočívala v tom, že sa svojim rozhodovaním museli v maximálnej možnej miere priblížiť tomu, aby nimi povolené manželstvo bolo naozaj v zmysle preambuly ZoRP nielen pre prítomnosť, ale najmä pre budúcnosť skutočne k prospechu celej spoločnosti.

Osobne sa domnievam, že aj ak súd odoprel súhlas, uzavretie manželstva sa tým nijako do budúcnra neznemožňovalo, či už s pôvodným partnerom alebo s niekým iným (pretože odmietnutie vydať povolenie nemalo vplyv na uzavretie manželstva v budúcnosti, ani na právne postavenie dieťaťa, ktoré by sa medzi tým narodilo). Ak by totiž k uzatvoreniu manželstva medzi partnermi neskôr vôbec nedošlo, znamenalo to, že súdca vhodne zhodnotil zamýšľané manželstvo ako nepevné, nestabilné. Udelenie povolenia malo spravidla za následok uzavretie manželstva. Odmietnutie však nič neprejudikovalo a nevytváralo situáciu, ktorá by eventuálne časom žiadala „opravu“. Odmietnutie podľa môjho názoru len odročilo rozhodovanie snúbencov na relativne krátku dobu, potrebnú na to, aby maloletá osoba dosiahla určitej životnej skúsenosti, zrelosti úsudku, ktorý zákonodarca uznal za dostačujúci k samostatnému rozhodovaniu. Preto sa prikláňam k stanovisku, ktoré už predostrela pol'ská právna veda pri tvorbe rodinoprávneho kódexu⁴⁴, že súdca mal v pochybnostiach radšej eliminovať

⁴¹ „[...] a aby na každém kroku priesvedčovali své okolí, že odpovídá socialistickej zákonnosti, aby manželstvá byla uzavíraná mezi snoubencami staršími osemnácti let“ – ibidem, s. 59.

⁴² K. Dojáčková, *Povolení sňatku nezletilým...*, s. 131.

⁴³ „Tyto závěry platí ovšem za predpokladu, že ženich je skutečně řádným a poctivým občanem, který dává záruku, že manželství bude svazkem společensky prospěšným“ – ibidem.

vytvorenie nezmeniteľnej situácie. Ostatne, ved' platnosť jeho rozhodnutia bola len krátkodobá a odmietnutie malo mať skôr povahu akéhosi dohovorenia zo strany autority súdu.

Summary

The problem of marriages of underage spouses in creating the joint bill for family law codification in Czechoslovakia and Poland in 1948–1949

Key words: Czechoslovakia, Poland, family law, people's democracy, legislation, Act No. 265/1949 Coll. on family law, marriage, dispensation of marriage of underage spouses.

The article presents state of Polish and Czechoslovak family law before work on joint bill of family law codification in the period when the people's democracy in Poland and Czechoslovakia began. Subsequently author aims at combined Czechoslovak-Polish commission which task was to make a common legislation and adjustment of relations that occurred in people's democracies on their transition from capitalism to socialism. The author describes the legislators' background and their points of view in process of creating family law codes with particular focus on marriages of underage spouses and evaluates how family law acts (Zákon o rodinnom práve 1949 in Czechoslovakia and Kodeks rodzinny 1950 in Poland) have influenced each other and de facto identified themselves as well.